

Za další zvýšení úrovně vědecké práce v čs. lidové armádě

*Podplukovník Ladislav Soukal
s pracovním kolektivem*

Autor nastiňuje problémy k diskusi na celoarmádní konferenci, která bude řešit otázky dalšího rozvoje vědecké práce v ČSLA.

Význam vědy v socialistické společnosti a tudíž i v armádě jako její součásti je dán především tím, že vznik a výstavba socialistické společnosti spočívají přímo na poznání vědecké pravdy a dále tím, že struktura této společnosti umožňuje bez omezení využívat poznatků vědy jako jedné z hlavních hybných sil vývoje. Cílevědomě plánovaný rozvoj vědy se stává přímo součástí jejího programu.

Z tohoto hlediska nutno pohlížet i na rozvoj vědecké práce v naší armádě. Vzhledem k existenci agresivních cílů světového imperialismu a možnosti rozpoutání nové světové války musí být obsah vědecké práce v armádě zaměřen především na potřeby dalšího zvýšení obranyschopnosti našeho státu a dosažení vysoké bojové pohotovosti a připravenosti našich ozbrojených sil. Přitom nutno brát plně v úvahu naše spojení se SSSR a spojení s ostatními státy Varšavské smlouvy, jakož i společenské a hospodářské změny v našem státě.

Závažnost úkolů vědecké práce v armádě vyplývá především ze zásadních změn, které v posledních letech proběhly ve vojenské vědě a technice a které od základu mění názory na vedení soudobého ozbrojeného zápasu. Patří mezi ně především nové moderní zbraně ve výzbroji armád, zejména raketové zbraně s jadernými náplněmi, plná motorizace armád, vzrůstající význam tankových vojsk mezi pozemními vojsky, úloha výsadkových vojsk a změněná úloha ostatních druhů vojsk a služeb. Neméně závažné změny vnaší do organizace a způsobů činnosti velitelů, štábů a vojsk použití různých druhů technických prostředků, zejména elektronické techniky, jako počítačů a kybernetických strojů apod.

Všechny tyto okolnosti vyžadují se zřetelem na agresivní cíle a plány imperialistického tábora rozvinutí a přehodnocení teoretických názorů na vedení příští možné války, odhalení jejích hlavních zákonitostí a provedení aplikací vědeckých poznatků ve všech oblastech vojenství. Správné vyřešení obtížných problémů má hluboký vliv na řešení úkolů spojených s výstavbou a přípravou naší armády, její vybavení bojovou technikou a jinými materiálními prostředky.

Přitom musíme mít stále na zřeteli, že obsah a zaměření naší vědecké práce musí plánovitě a systematicky rozvíjet výsledky socialistické vojenské vědy, především výsledky dosažené v Sovětské armádě, a jejich tvůrčí aplikaci na naše podmínky, na základě vyhodnocení našich reálných možností a potřeb. Nejde tedy jen o „kopírování“, ale o tvůrčí rozvíjení a aktivní příspěvek k rozvoji socialistické vojenské vědy.

V současných podmínkách je rozvoj vědecké práce, více než kdykoliv jindy, jedním z důležitých předpokladů soudobosti naší armády a předpokladem dalšího zlepšování organizačské a řídicí činnosti.

Změněné podmínky kladou náročné požadavky na rozsah a celkové zaměření vědecké práce v naší armádě. Aby bylo možno správně vytýčit úkoly, zabezpečit

jejich splnění a přijmout správná opatření k zabezpečení potřebného rozvoje vědecké práce v naší armádě, bude na konci třetího čtvrtletí tohoto roku provedena celarmádní konference k řešení otázek dalšího rozvoje vědecké práce. Považujeme za nutné, aby na tuto konferenci byly neprodleně zahájeny přípravy, a to zejména formou výměny názorů a rozvinutí diskuse ve všech vojenských odborných časopisech.

Jako první příspěvek k rozvinutí této diskuse chceme vyjádřit naše názory na obsah problematiky, kterou by se měla konference zabývat, jakož i názory na některé problémy vojenskovědecké práce.

K obsahu a cílům konference:

Pokládáme za účelné, aby se v plénu konference řešily zásadní problémy vědecké práce v armádě a styčné problémy jednotlivých vědních oborů. Aby se došlo ke konkrétním a prakticky použitelným výsledkům, považujeme za nutné řešit též specifické problémy různých vědních oblastí v jednotlivých sekcích a to:

1. v sekci společenských věd,
2. v sekci pro otázky vojenskovědecké práce¹⁾,
3. v sekci vojenských technických věd,
4. v sekci vojenských lékařských věd.

*

Z celkových problémů vědecké práce v armádě doporučujeme zaměřit se na řešení těchto otázek:

1. Na otázky obsahového zaměření vědecké práce, vyhodnocení jejího spojení a využitelnosti v praxi z hlediska dosažených výsledků; na vyhodnocení úrovně a posouzení metod řízení a plánování vědecké práce, její perspektivnosti a zaměření na praktické potřeby obrany státu.

2. Na problémy sladěnosti a navázání na státní plán výzkumu a spolupráce s civilními vědeckými institucemi a na otázky koordinace všech oblastí vědecké práce v armádě. Zejména nutno ujasnit styčné problémy, koordinaci a vzájemnou spolupráci všech úseků vojenskovědecké práce, technického a společenského výzkumu, jakož i ostatních oblastí přírodních věd.

3. Z hlediska konkrétních potřeb a zabezpečení obrany státu řešit zásadní požadavky na rozvoj vědeckovýzkumné základny, výchovu a využívání vědeckých kádru. Dále posoudit současný rozvoj vědecké základny v naší armádě (zejména vojenskovědecké) z hlediska potřeb dalšího podstatného rozvoje vědecké práce a důležitosti vytyčených úkolů. Vypracovat a navrhnout opatření, jejichž realizace by zabezpečovala splnění náročných úkolů v této oblasti.

4. Řešit zásadní otázky využívání sovětských zkušeností a dát podklady k zabezpečení jejich plnějšího využívání. Hluboce ujasnit jejich úlohu a význam pro rozvoj vědecké práce a budování naší armády. Ujasnit možnosti a způsoby těsnější spolupráce se Sovětskou armádou a ostatními armádami států Varšavské smlouvy.

5. Na základě objasnění předchozích problémů, zejména úlohy a významu sovětských zkušeností, perspektivnosti a praktických potřeb obrany státu vyty-

¹⁾ Navrhované rozdělení na sekci společenských věd a na sekci pro otázky vojenskovědecké práce je rozdělení pracovní, vyplývající z konkrétních potřeb.

čit požadavky na náš základní a aplikovaný výzkum; objasnit jejich správné proporce, úlohu a zaměření.

6. Vytyčit požadavky na úroveň, úlohu a metody práce vojenské informační služby, vojenský odborný tisk a vědecko-technickou propagandu.

7. Formulovat požadavky na úroveň, zásady a metody rychlého a efektivního využívání výsledků vědecké práce a na řešení otázek hmotné zainteresovanosti a odměňování za vědeckou práci.

8. Řešit otázky stranickosti vědecké práce, úlohu politických orgánů a stranických organizací při zabezpečování rozvoje vědecké práce v armádě.

V navrhovaných sekcích pokládáme za účelné řešit výše uvedené otázky s náležitou konkretizací na příslušnou oblast a kromě toho některé specifické problémy, z nichž v oblasti vojenskovědecké práce zdůrazňujeme tyto:

a) Úlohu, zaměření a požadavky na vojenskovědeckou práci jednotlivých složek armády (vojenskovědecká pracoviště, akademie, učiliště, složky MNO, svazy, svazky apod.), včetně ujasnění metodiky jejich práce, vzájemné spolupráce a jejich úlohy při řešení otázek základního a aplikovaného výzkumu.

b) Problém těsného spojení vojenskovědecké práce s úkoly v operační, taktické a bojové přípravě. Přitom posoudit a navrhnout opatření ke zlepšení metody vojenskovědeckého zkoumání při zkušebních a jiných cvičeních a způsoby využívání poznatků a zkušeností ze života a praxe vojsk.

c) Z otázek spolupráce a požadavků na jiné vědní obory věnovat pozornost spolupráci s ostatními úseky společenských věd, ovlivňování vývoje a výzkumu, jeho sepětí s vojenskovědeckou prací a zabezpečení jeho orientace na perspektivní problémy a dále zabezpečení koordinace a spolupráce na úseku výchovy a výcviku vojsk a při řešení otázek pedagogiky a psychologie v armádě. Vytyčit požadavky na řešení otázek vojenské historie, jakožto podkladů pro rozpracování současných a perspektivních úkolů vojenské vědy. Řešit i součinnost se zlepšovatelským hnutím a způsoby ovlivňování jeho činnosti se zřetelem na vyjasnění možností při řešení komplexních úkolů.

d) Řešit problematiku souhrnného vyhodnocování a využívání výsledků vojenskovědecké práce se zřetelem na zvláštnosti jednotlivých složek armády a stupňů velení.

Pokud jde o jiné oblasti vědecké práce v armádě, počítáme s tím, že na problematiku různých oborů poukáží povolání odborníci. Proto v další části článku upozorníme pouze na některé styčné problémy s vojenskovědeckou prací.

V oblasti **technického rozvoje** bude důležité projednat současně s otázkami organizace a metod řízení vývoje a výzkumu v armádě též otázky sklovení a vazeb s vojenskovědeckou prací a v souvislosti s tím otázky orientace výzkumu na perspektivní problémy. Tuto otázku pokládáme za účelné rozpracovat s náležitou konkretizací na různé úseky technického rozvoje, jako např. na problémy mechanizace a automatizace v armádě, kde brát v úvahu a řešit požadavky na součinnost při řešení otázek vedení boje a operace, metod práce velitelů a štábů, systému zásobování, evidence apod. Za málo vyjasněný pokládáme problém spolupráce vojsk při řešení výzkumných úkolů a metodu hodnotného a rychlého ověřování možností, správné konstrukce a využívání nové bojové techniky. Rovněž otázku zavádění výsledků vývoje a výzkumu do praxe a způsoby jejich nejrychlejšího a neefektivnějšího využití vidíme jako problém, který je nutno po-

suzovat z hlediska styčných problémů a spolupráce s vojenskovědeckým výzkumem.

V oblasti **ostatních společenskovědních úseků** pokládáme za aktuální řešit problémy těsnější spolupráce s civilními vědeckými pracovišti a plnějšího využití výsledků jejich práce. Za neméně významný úkol považujeme spolupráci při řešení styčných problémů s vojenskovědeckou prací, jako je řešení otázek výchovy a výcviku vojsk, obecných otázek vojenské vědy a vojenské ideologie, vojenské pedagogiky a psychologie, režimu života vojsk, kázně a jiných otázek.

Tolik k zaměření konference a k námětům pro rozvinutí diskuse. Nyní přejdeme k některým problémům vojenskovědecké práce.

*

K zaměření vojenskovědecké práce a k úloze jednotlivých složek naší armády.

Domníváme se, že jsme již v naší armádě prošli údobím, kdy se ujasňovaly nejzákladnější otázky obsahu, vojenskovědecké práce na různých stupních a že nyní půjde hlavně o to, abychom ujasněné obecné zásady dále konkretizovali, zevšeobecňovali a uplatňovali v praxi. Rozsáhlejším a obtížnějším úkolem bude řešit problémy vojenskovědeckého zkoumání, zejména jeho konkrétních forem na různých pracovištích. Z těchto důvodů uvádíme naše názory na úlohu a úkoly jednotlivých složek armády ve vojenskovědecké práci.

Vycházíme z toho, že v současné době byly již v podstatě překonány oba extrémní názory na úlohu složek MNO, vojsk, akademií a vojenskovědeckých pracovišť ve vojenskovědecké práci.

Jeden z krajních názorů v zásadě popíral možnost a účelnost plného zapojení složek MNO a vojsk do vojenskovědecké práce, což se hlavně zdůvodňovalo nutností řešit množství jiných operativních úkolů. Jednostranné zaměření pouze na plnění tzv. „operativních“ úkolů bylo i jedním z projevů přehlíživého poměru k vojenskovědecké práci a ve svém důsledku vedlo mnohdy k škodlivému prakticismu a empirismu. Ještě dnes se projevují tendence, jako by jediným střediskem vědecké a výzkumné práce měla být vědecká výzkumná pracoviště a částečně akademie. Jsme toho názoru, že hlavní podstatou těchto tendencí je jednak nedocenění významu spojení teorie s praxí, nedocenění rozdílnosti úlohy vojsk a vědeckých pracovišť ve vojenskovědecké práci, částečné podceňování schopností našich velitelů a štábů, nedocenění významu kolektivnosti ve vojenskovědecké práci, významu experimentu a někdy i malá schopnost aplikovat a prosazovat správné formy a metody vojenskovědeckého zkoumání ve štábech a u vojsk.

Druhý názor je charakteristický tím, že v podstatě popírá význam základního výzkumu a perspektivnosti ve vojenské vědě; počítá s tím, že budeme jen využívat sovětských zkušeností a nanejvýš provedeme jejich nejnutnější aplikaci. Z toho vychází i závěr, že do vojenskovědecké práce by bylo třeba zapojit hlavně vojska a že i ostatní složky armády by se měly zabývat v podstatě jen problémy aplikovaného výzkumu. Tato tendence se prakticky projevila v tom, že hlavní úkoly, od nichž bylo možno očekávat perspektivnější závěry, byly v minulosti zadávány armádám. Bylo opomenuto, že zpracovatelské kolektivy na této úrovni nemají příznivé podmínky k teoretickému rozpracování závažných problémů z hlediska perspektivní platnosti a že se z pochopitelných důvodů snaží hledat odpovědi na bezprostřední problémy současné praxe.

K tomuto druhému názoru je třeba říci, že zde není správně pochopen význam využívání sovětských zkušeností, i když při jejich plném a organizovaném využívání máme dosud určité nedostatky. Počítá se jen s využíváním zkušeností Sovětské armády, aniž by byla doceněna naše internacionální povinnost, důstojně se podílet na dalším rozvoji socialistické vojenské vědy tak, jak je tomu v řadě jiných vědních oborů.

V minulém období nebyla věnována dostatečná pozornost obecným otázkám socialistické vojenské vědy, a to nejen jejich zkoumání a dalšímu rozpracování, ale i posledním teoretickým výsledkům vojenské vědy. Nízké znalosti obecných otázek vojenské teorie se mnohdy negativně projevovaly zejména při zúženém řešení problémů operačního umění a taktiky, v malé perspektivnosti rozpracovaných závěrů apod. Tak např. bohatá diskuse na stránkách sovětského vojenského odborného tisku k otázkám činitelů, rozhodujících o výsledku soudobé války, jakož i závažné diskuse k předmětu a obsahu sovětské vojenské vědy se u nás nesetkaly s potřebným ohlasem.

*

Nízké znalosti obecných otázek soudobé vojenské teorie byly mnohdy i jednou z příčin malé cítělvedomosti a nedostatečného předstihu vojenskovědecké práce v naší armádě.

Jaká by podle našeho názoru měla být úloha jednotlivých složek naší armády ve vojenskovědecké práci?

V zásadě vycházíme z toho, aby vedoucí složky MNO, vojenské akademie a vojenskovědecká pracoviště řešila s dostatečným předstihem otázky základního výzkumu a ostatní složky pak otázky aplikovaného výzkumu.

V daném případě by úloha jednotlivých složek vypadala takto:

Složky MNO by se zaměřily hlavně na rozpracovávání základní perspektivy rozvoje vojenské vědy, rozvoje jednotlivých druhů vojsk a jejich použití, řízení vojenskovědecké práce, vyhodnocování a zevšeobecňování poznatků vojenských akademií, učilišť a vojsk a uplatňování výsledků vojenskovědecké práce v praxi.

Vojenská akademie a vojenskovědecká pracoviště by se více zaměřily na řešení otázek základního výzkumu, na rozpracovávání teoretických otázek vojenské vědy, sloužících velení armády jako podklad pro řešení současných a perspektivních otázek budování armády, výchovy a výcviku velitelů, štábů a vojsk a jiných zásadních otázek obrany státu.

K zabezpečení hluboké znalosti jednotlivé problematiky a možnosti jejího trvalého sledování a rozvíjení nutno zaměřit vojenskovědeckou práci, především na VAAZ (podobně jako na VPA) postupně k řešení dlouhodobě stanovených úkolů podle odbornosti jednotlivých kateder a tím dosáhnout odpovědnosti za trvalé sledování a rozpracování příslušných problémů. Při řešení úkolů aplikovaného výzkumu nutno těsně spolupracovat s vojsky.

Vojenská učiliště by byla využita pro rozpracování některých otázek taktiky malých jednotek a metodiky bojové přípravy, výchovy a výcviku poddůstojníků a mužstva, žáků vojenských učilišť apod.

Velitelství a štáby svazů by se zabývaly hlavně aplikací poznatků základního výzkumu a jejich konkretizací ve svých podmínkách získáváním a zevšeobec-

ňováním zkušeností z praxe a prověřováním nové teorie. Přitom je nutno usměrnit je na maximální získávání a zevšeobecnování poznatků z operační a bojové přípravy a jiných poznatků získaných při řešení otázek bojové pohotovosti, jakož i otázek, souvisejících s jejich úkoly při obraně státu.

Svazky a útvary by se zaměřily na provádění teorie v praxi podle požadavků velitelství svazů i složek MNO a akademií, na konkretizaci obecné teorie ve své praxi, na shromažďování a částečně zobecňování praktických zkušeností a na prověřování bojových vlastností různých druhů zbraní a bojové techniky. Je třeba vyžadovat od nich podněty k novému přehodnocení teorie podle potřeb vojsk, k řešení otázek materiálního zabezpečení, organizace a výzbroje vojsk, jejich výchovy a výcviku a využívat je i k součinnosti při vypracování takticko-technických požadavků na vývoj nové techniky.

Takové zaměření a zadávání úkolů vyžaduje podstatně zkvalitnit úroveň plánování, řízení a zabezpečování vojenskovědecké práce složkami MNO a i Vědeckou radou ministerstva národní obrany. Z těchto hledisek bude třeba zkoumat a prověřit, zda dosavadní struktura VR MNO, zejména jejich jednotlivých sekcí, odpovídá novým náročným požadavkům na řízení vědecké práce v armádě a zda nové pojetí vědecké práce a další rozvoj vědecko-výzkumné základny nebude vyžadovat i určité změny jejich dosavadní struktury.

Nejobtížnějším úkolem bude zabezpečit dokonalou spolupráci uvedených složek a správně pochopit a v praxi uplatnit požadavky kladené na vojska. V tomto směru bude účelné řešit zejména otázky spolupráce s vojenskými akademii, vojenskovědeckými pracovišti a vojsky. Jde o problematiku, ve které nemáme ještě dostatečně hodnotné zkušenosti a která naráží na stálé těžkosti. Proto bude účelné, aby v diskusi, která by předcházela připravované konferenci, byly ujasněny konkrétní formy a metody uskutečňování této spolupráce. Značně složitá je i problematika správné formulace úkolů, metod a způsobů řízení vojenskovědecké práce u vojsk. Proto se k vysvětlení našeho stanoviska na úlohu vojsk ještě vrátíme. Abychom zdůvodnili naše předchozí názory na požadavky kolektivnosti, nezbytnost účasti všech uvedených složek na vojenskovědeckou práci, pojetí jejich úlohy a spolupráce, musíme si nejprve alespoň stručně všimnout některých otázek specifikace vojenskovědeckého zkoumání.

Domníváme se, že je důležité ujasnit si nejdříve poměr mezi organizátorskou a řídicí činností a vojenskovědeckou prací. To proto, že v současné praxi je mnohdy odborná práce zaměřována za práci vědeckou, čímž dochází k podceňování vojenskovědecké práce a z tohoto důvodu nejsou mnohde ani prováděna opatření k jejímu dalšímu rozvoji.

Odborná práce je aplikování teoretických znalostí a praktických zkušeností na určitou konkrétní činnost. Jako příklad je možno uvést práci na cvičení, kde zpracovatel přenáší zásady příslušných řádů (které si osvojil ve škole, samostatným studiem a v průběhu své praktické činnosti) na plnění konkrétního úkolu. I když při plnění některých úkolů se velmi často používá metod vědeckého zkoumání, především dialektické logiky, statistických metod apod., je nutno v současných podmínkách vidět rozdíl mezi odbornou prací a vojenskovědeckou činností.

Vědecká práce je daleko složitější proces. Jejím úkolem je v první řadě odhalovat objektivní zákonitosti vývoje příslušného oboru, jímž se zabývá, a způsobů

využití těchto zákonitostí v praktické činnosti. Z toho plynou kvalitativně odlišné požadavky na odbornou a vědeckou práci. Vědeckou práci nutno vidět jako základ odborné činnosti. V tom spočívá podmíněnost a závislost obou druhů činnosti a složitost stanovení hranic mezi nimi, které z pochopitelných důvodů nelze naprosto přesně vymezit. Je však nezbytné ujasnit si základní odlišnosti, poslání a význam obou druhů činnosti, bez podceňování toho nebo onoho úseku práce. Jen tak bude možné činit správná a účinná opatření k rozvoji vědecké práce v armádě.

Zdůraznili jsme, že na úseku vojenskovědecké práce je třeba především stanovit a řešit úkoly, směřující k zabezpečení perspektivních i současných potřeb obrany státu a vytvoření maximálního předstihu vědeckých poznatků před potřebami armády. Proto se úkoly vojenskovědecké práce svým způsobem liší od úkolů bezprostřední výstavby armády a od řešení praktických otázek obrany státu. Tím nepopíráme, ale zdůrazňujeme tézi, že **budování socialistické společnosti a tudíž i armády, znamená též zvědečtění celého života.**

I při řešení běžných otázek řídicí a organizátorské práce i všech otázek výchovy a výcviku vojsk je třeba vědecké analýzy a zevšeobecnění – vědeckého přístupu k problémům. Avšak při řešení úkolů, vycházejících z okamžitých požadavků praxe, narážíme mnohdy na nedostatek teoretických podkladů a závěrů. To je závažná skutečnost, která nutí k tomu, abychom si dobře ujasnili požadavky, které jsou kladeny na vojenskovědeckou práci a na druhé straně na organizátorskou a řídicí činnost.

V této souvislosti je nutno poukázat na krátkozrakost námitek, že na vojenskovědeckou práci nezbývá čas pro jiné neodkladné úkoly. Vždyť přece povrchní řešení problémů bez vědecké analýzy a zevšeobecnění a bez vyjasnění perspektivy znamená nejen snížení kvality práce, ale nakonec i ztrátu času. Perspektivní a jiné plány, jakož i jiná opatření, která se na různých místech provádějí, ztrácejí potom rychle svoji platnost, protože jsou mnohdy zpracovávány bez hlubších vědeckých podkladů.

Jsou-li úspěchy při výstavbě naší společnosti a především budování našeho hospodářství ve značné míře založeny na předstihu ve vědeckovýzkumné práci a na rozvoji a maximálním využití nejmodernější techniky, pak tato zásada musí v nezmenšeném rozsahu platit a být prosazována i při budování naší armády a při zvyšování její bojeschopnosti. To vyžaduje, aby bylo v řízení vývoje armádního organizmu dostatečně hluboce a cílevědomě využíváno nejnovějších vědeckých poznatků a zkušeností, aby bylo dosaženo vysoké úrovně analýzy a zevšeobecnění současné praxe a aby vojenskovědecká práce měla před touto praxí dostatečný předstih. Schopnost analyzovat a zevšeobecnovat progresivní jevy společenského a vojenského vývoje je umění, bez něhož nemůže plnit úkoly žádný vedoucí orgán. Bez této schopnosti lze snadno sklouznout k jednostrannosti, ke glorifikaci dosavadních zkušeností a tím i k omezené platnosti a někdy i nesprávnosti praktických závěrů a opatření.

Bez schopnosti analyzovat a zevšeobecnovat progresivní jevy společenského a vojenského vývoje nelze vědecky předvídat a usměrňovat vývoj událostí a nelze dosáhnout perspektivnosti v práci, zejména nyní, kdy vývoj probíhá nebyvalým tempem. Nízká úroveň této důležité metody a v důsledku toho tendence pouze na využití empirických zkušeností, které jsou mnohdy i individuálního

a subjektivního charakteru a omezeného významu, je potom jednou z hlavních příčin uspěchanosti, povrchnosti a malé životnosti a platnosti přijatých opatření.

*

K otázkám plánování a řízení vojenskovědecké práce

Hybnou silou rozvoje vědy jsou požadavky kladené společenskou praxí. Historicky se věda rozvíjela vždy v jednotě teorie a praxe. Věda v marxisticko-leninském pojetí má vždy dvě spolu nerozlučné stránky — stránku poznávání a stránku využívání poznatků pro další pokrok lidstva. Podle toho je třeba chápat i plánování vojenské vědy.

Smyslem plánování vojenské vědy je soustředit hlavní síly na splnění stěžejních úkolů, jež vyžaduje obrana státu v blízké budoucnosti a na vytvoření potřebného předstihu vědeckých znalostí před potřebami obrany státu a života vojsk.

Plánování vědecké práce v žádném případě neomezuje rozvoj vojenské vědy, ale usměrňuje úsilí na úkoly společensky nejvýznamnější. K tomu je ovšem nezbytné rozlišovat charakter a cíle výzkumné činnosti. Jde především o to, rozlišovat mezi problémy bezprostředního praktického významu a problémy zaměřenými perspektivně, tj. takovými, kde je možno očekávat objevy principiálního významu.

Značný význam má správné pochopení otázky vztahu teorie a praxe. Zde dochází často k zúženému pojetí a výkladu. Názor, že rozvoj vědy má být podřízen potřebám praxe, je obecně správný. Hybnou pákou rozvoje vojenské vědy jsou konec konců praktické potřeby výchovy a výcviku vojsk, zvyšování bojeschopnosti armády a obranyschopnosti státu. Chápe-li se však vztah mezi vojenskovědeckou prací a prací vojsk tak, že věda slouží praxi jedině tím, řeší-li pouze bezprostřední potřeby vojsk, je to nesprávné. Takto zjednodušeně se u nás tento názor někdy chápe a uplatňuje. Stane-li se takové chápání vztahu mezi vědou a praxí základem řízení a plánování vojenskovědecké práce, určují-li řídicí složky pracovištím úkoly výhradně na základě bezprostředních potřeb praxe a žádá-li se po nich, aby jejich činnost okamžitě a bezprostředně přinášela výsledky v praxi, pak to brzdí rozvoj vojenskovědecké práce. Vynaložené úsilí přichází často nazmar, protože výsledky teoretické práce jsou pak vývojem překonány a zastarávají dříve než mohou být využity. Nemíníme zdaleka podceňovat význam otázek pro současnou potřebu vojsk, ale chceme zdůraznit význam zásadních teoretických a perspektivních problémů vojenské vědy, na jejichž základě lze potom úspěšně a s potřebnou perspektivou rozpracovávat i otázky aplikované teorie a teorie určené pro bezprostřední využití při budování armády a řízení života a výcviku vojsk.

Bez rozpracování a ujasňování základních otázek vojenské teorie, bez důsledného využívání a vyhodnocování výsledků různých úseků společenských a přírodních věd není možné reálně řešit dílčí úkoly v oblasti taktiky a operačního umění. Tato nutnost se projevuje zejména v současné době, kdy došlo k zásadním změnám v názorech na charakter příští možné války a jejího počátečního období a tím i na ostatní oblasti vojenské vědy.

Slabý článek vojenskovědecké a vědecké práce v armádě vůbec je zaostávání určitých oblastí, čímž vznikají hluché prostory a vytvářejí se vnitřní disproporce

v rozvoji vojenské vědy. Zejména při zaostávání základního výzkumu se tyto těžkosti přenášejí na úsek aplikované teorie, kde pak dochází často k úpornému řešení problémů na základě pouhé empirie, což nevyhnutelně vede k povrchnosti a plýtvání silami.

Významným úkolem nejbližší doby bude tedy také odstranit všechny disproporce v rozvoji vojenské vědy. Řešení vidíme především v plném využití sovětských zkušeností, ve správném plánování a v rozvoji těch úseků vědecké práce, které jsou naší specifikou a těch úseků, kde máme předpoklady dosáhnout dobrých výsledků, které by pak bylo možno využít i u ostatních spojeneckých armád.

Kromě obtíží při řešení základních otázek je třeba zamyslet se nad mezerami a zaostáváním celých úseků vojenské vědy, zejména těch, které jsou na rozhraní jednotlivých disciplín vojenské vědy, na rozhraní vojenskovědecké práce a ostatních společenských věd, nebo technického rozvoje. Konkrétně se tyto disproporce projeví tím, že po několika let byla naše vojenskovědecká práce ve značné míře omezena na řešení otázek vojenského umění, zejména operačního a opomíjelo se rozpracovávání obecných otázek vojenské teorie, výchovy a výcviku velitelů, štábů a vojsk a jiných otázek. Z problémů, které jsou na rozhraní různých úseků vědecké práce, zůstaly poměrně dlouho opomenuty otázky válečné ekonomiky s aplikací na naše podmínky, otázky pedagogiky a psychologie v podmínkách armády a problémy režimu života a výcviku vojsk.

Jedním z důležitých předpokladů dalšího rozvoje socialistické vojenské vědy je také důsledná kritika a odhalování podstaty různých idealistických směrů v buržoazní vojenské vědě na základě marx-leninské teorie poznání. Je známou skutečností, že filosofickým principům soudobé buržoazní vojenské vědy nebyla u nás na úseku společenských věd věnována dostatečná pozornost. Ve většině prací tohoto zaměření nešla kritika buržoazních teorií až na jejich filosofické kořeny, až na jejich reakční idealistické základy. V těchto procesech se sice správně odsuzovaly politické a vojenské závěry buržoazních vojenských teoretiků a sociologů, ale málo se kritizovaly a odhalovaly gnoseologické základy jejich teorií. Teoretické koncepce těchto odpůrců marxismu se v podstatě nerozebíraly a zůstávaly mimo dosah kritiky. Tato skutečnost měla za následek některé negativní jevy v naší vojenskopolitické propagandě a byla jednou z příčin různých „extrémů“ v poměru k buržoazní vojenské vědě.

Boj proti reakčním názorům a teoriím v buržoazní vojenské vědě nezbytně předpokládá odhalení jejich filosofických kořenů a vědecké rozpracování těch problémů, s nimiž spekulují buržoazní vojenští teoretici a sociologové. Správně hodnotit noetické a praktické možnosti buržoazní vojenské vědy, její objektivní i subjektivní metodologickou omezenost ve vztahu k socialistické vojenské vědě vyžaduje nejen značnou filosofickou, ale i vojenskoodbornou připravenost. Je tomu tak zejména proto, že nejde jen o všeobecné řešení problematiky, ale i o hluboký rozbor, zabývající se problémem, v kterých konkrétních oblastech vojenské teorie má buržoazní vojenská věda určité možnosti objektivního poznání a v kterých oblastech jsou tyto možnosti omezeny, nebo dokonce vyloučeny. Jestliže bude jasno v těchto otázkách, pak bude také možné na jiných základech než dosud přistupovat k pracem buržoazních teoretiků a využívat jich pro rozvoj socialistické vojenské vědy. Je nesporné, že v pracích buržoazních vojenských teoretiků bývají vedle spousty zkomolených faktů velmi cenné myšlenky,

které často zůstávají nedořešeny. Je také faktem, že zásady pro vedení ozbrojeného zápasu, přijaté kapitalistickými armádami, jsou sice u nás publikovány, ale nejsou ještě dostatečně kvalitně vyhodnocovány z hlediska jejich reálnosti i z hlediska našich nutných protipatření. O problematice zkoumání buržoazní vojenské teorie se zmiňujeme proto, že i zde vidíme určitou mezeru v našem filosofickém a vojenskovědeckém zkoumání a také proto, že jde o okrajový problém, který předpokládá úzkou spolupráci filosofů a vojenských odborníků.

Při plánování na rok 1961 a při zpracování plánu vojenskovědecké práce na léta 1961–1965 byla snaha skloubit úkoly vojenskovědecké práce se všemi oblastmi výzkumu společenských věd v armádě a dosáhnout i dokonalého skloubení s úkoly technického rozvoje. Tím však nejsou problémy zdaleka vyřešeny. Půjde o dodržení této linie i při konkrétním plnění všech vojenskovědeckých a vědeckovýzkumných úkolů.

Bude třeba v praxi dosáhnout toho, aby vojenskovědecká práce kladla požadavky a usměrňovala technický rozvoj a aby na druhé straně na technický rozvoj navazovala a postihovala jeho společenský a vojenský význam, což je zvláště důležité při řešení otázek vlivu nové techniky na vedení soudobých operací a jejího nejúčelnějšího a maximálního využití. Tak např. při řešení otázek mechanizace a automatizace v armádě nelze možnosti jejich využití a zavedení zkoumat izolovaně od řešení vojenskovědecké problematiky. Vždyť současně s technickým výzkumem je třeba stále ujasňovat jeho nesprávný směr z hlediska operačně taktických požadavků a v souvislosti s tím řešit, jak ovlivní mechanizace a automatizace v armádě a zavádění nové techniky způsoby vedení bojové činnosti, systém velení a řízení, metody a styl práce a jaká opatření nutno v důsledku toho po všech stránkách již předem provést.

Všechny tyto skutečnosti mají najít svůj odraz i při řešení otázek výchovy a výcviku velitelů, štábů a vojsk. Ukazuje se, že dosavadní metody při vyhodnocení a řešení uvedených problémů nestačí. Není možné stavět pouze na náhodných pozorováních a subjektivních názorech. Bude třeba přistoupit ke skutečně vědeckým metodám, což předpokládá především stavět na perspektivě ve vývoji charakteru příští možné války a způsobu vedení ozbrojeného boje a z toho vyplývajících požadavcích na jeho výchovu a výcvik po stránce obsahové i metodické. Kromě toho nutno provést vysoce organizovaný průzkum u vojsk, vyhodnotit celou řadu zkušeností a názorů, plně využívat i statistické metody a na základě dobře ujasněné a rozpracované teorie provádět i potřebný experiment. To vše vyžaduje vysokou iniciativu, organizovanost a novátorství. I na úseku výchovy a výcviku pokládáme za nezbytné vytvořit náležitou perspektivu, aby nebylo nutno řešit problémy rok od roku ve spěchu a bez potřebného předstihu.

Při řešení otázek velení jsme dosáhli v naší armádě některých úspěchů, které jsou oceňovány nejen u nás, ale i u našich bratrských armád. Je pozoruhodné, že jich bylo dosaženo především tam, kde byly vytvořeny podmínky k rozvoji iniciativy lidí a kde problémy řešili společně důstojníci štábů a technici. Zkušenosti, získané na tomto úseku, nám nejen potvrzují účelnost sepětí vojenskovědecké práce s technickým rozvojem, ale ukazují i na další možnosti v hnutí zlepšovatelů a nutí k úvaze, zda nebude třeba provést některá opatření v systému řízení zlepšovatelské činnosti a technické propagandy, zejména ve smyslu zabezpečení dokonalejšího souladu s řešením úkolů vojenskovědecké práce.

*

K některým metodickým problémům

Jedním z nezbytných předpokladů vysoké úrovně vojenskovědecké práce je osvojit si její metodiku. Dosavadní systém přípravy a výchovy velitelského sboru tuto stránku značně opomíjel. Osvojování si základních metod vojenskovědeckého zkoumání se mnohdy důkladně nevyžadovalo ani od vědeckých aspirantů. To vše se nepříznivě odráží i v celkové úrovni vojenskovědeckého zkoumání.

Pro vojenskovědecké zkoumání platí všeobecné zásady a pravidla vědecké metodiky právě tak, jako pro jiné vědní obory. Má však své specifické zvláštnosti, zejména proto, že jde o zkoumání války jako specifického společenského jevu. Tyto zvláštnosti jsou vyjádřeny hlavně krajním omezením experimentu, mnohostvárností a značnou složitostí zkoumaných jevů. To znamená, že praxe má ve vojenskovědeckém zkoumání zvláštní charakter. I když vojenská věda, jako každá jiná věda, je založena na zkušenostech a je vědeckým zevšeobecněním praxe, zejména válečných zkušeností, nemůžeme položit rovnítko mezi charakterem praxe, o kterou se opírají přírodní vědy. Chemici nebo fyzikové si mohou v laboratorích ověřit správnost toho nebo onoho vědeckého závěru. Výsledky jejich vědecké práce se prověřují rovněž i v průmyslu a v národním hospodářství. To znamená, že u přírodních věd lze poměrně s velkou přesností a během relativně velmi krátké doby prověřit jakoukoliv novou hypotézu.

Závěry vojenské vědy jako celku nelze ovšem prověřit stejnými způsoby. Úplná prověrka správnosti závěrů a hypotéz vojenské vědy může být provedena pouze ve válce, a to ještě ne v kterékoliv válce, ale ve válce proti silnému nepříteli za použití všech moderních bojových prostředků.

Vojenství se však v současné době nevyhnutelně musí rozvíjet i v míru, a to takovým tempem jako nikdy v minulosti. To znamená, že nemůžeme jako prvek zkoumání vyloučit experiment, ale naopak musíme hledat jeho nejúčinnější formy. Jsme přesvědčeni, že za takových podmínek, kdy nelze pozorovat právě jevy války, musí být experiment prováděn v široké míře za účasti velkých kolektivů a za různých podmínek, aby bylo možné vyloučit jednostranné závěry.

Poměrně nejlepší podmínky pro experiment jsou při prověrkách bojových vlastností různých druhů zbraní a bojové techniky. Obtížnější je situace při prověřování taktických otázek, zejména proto, že zde chybí reálný nepřítel, jeho vůle a činnost. Tento experiment může dát jen přibližný obraz. Ale právě proto je nutné porovnávat větší počet údajů v daleko větší míře než dosud, využít všech experimentálních možností a klást zvýšené požadavky na metody experimentů. Jestliže z prověrek, provedených pouze na jednom cvičení, nelze činit závěry, pak shromáždění s vyhodnocením celé řady údajů má mimořádný význam a nelze jej podceňovat. Ucelené závěry z pozorování a statistické údaje postrádáme nejen při řešení problémů, které jsou předmětem operačně taktického zkoumání, ale i při řešení otázek výchovy a výcviku vojsk a jiných problémů.

V souvislosti s dřívějším podceňováním studia otázek dialektické a formální logiky narážíme ještě dnes na malé pochopení významu statistiky a statistické analýzy. I tato metoda musí při složitosti a komplexnosti současných úkolů nalézt daleko širší uplatnění.

Experiment a statistické vyhodnocování nutno provádět nejen při provádění zkoušek bojové techniky a při vojskových cvičeních, ale i při velitelskoštábních

cvičeních, při výcviku malých jednotek, při nácvicích bojové pohotovosti a při řešení nových otázek organizace armády, obsahu a metod výchovy a výcviku vojsk.

Pokládáme tedy za nezbytné zabývat se nejen využitím a prohloubením všech osvědčených metod experimentu a vyhodnocovací činnosti, ale domníváme se, že je potřebné rozšířit je i na ty oblasti vojenskovědeckého zkoumání, kde z různých příčin nenalezly uplatnění a kde se v současné době činí závěry pouze z náhodných pozorování a subjektivních úvah.

Náležitou pozornost bude třeba věnovat také sladění prověrek výsledků teoretické práce s plány bojové, operační a politické přípravy. Na cvičeních, na kterých jsou prověřovány teoretické poznatky, je nezbytné zabezpečit účast zpracovatelů a sledování předem teoreticky hluboce prostudovaných zkušebních otázek studijními skupinami. Upozorňujeme na to proto, že z praxe je nám známo, jaké obtíže činilo, jestliže zkušební otázky nebyly rozpracovány již před zpracováním zámyslu, ale až při nácviku rozhodčích. Tento postup znemožňoval reálnou sladěnost charakteru cvičení se zkušebními otázkami a účinnou přípravu studijních skupin a rozhodčích.

Rovněž tak nelze podceňovat správné stanovení zkušebních otázek metodiky a cílů zkoumání. Je to mnohdy úkol náročnější než samotné provedení zkoušek. Proto je v letošním roce požadováno, aby zkušebním cvičením předcházelo ještě před zpracováním zámyslu cvičení hluboké upřesnění teoretických otázek, praktických potřeb a cílů zkoumání. Za tím účelem byly také některé úkoly uloženy jako společné úkoly Vojenské akademie (škol, vojenskovědeckých pracovišť, složek MNO) a vojsk. Počítá se s tím, že Vojenská akademie jako středisko řešení základních otázek vojenské teorie účinně přispěje k vědeckosti přístupu při přípravě i vyhodnocování zkušebních cvičení.

Na všech zaměstnancích v době míru nutno co nejúplněji počítat s pravděpodobnou činností silného nepřítele, se stupněm jeho protipatření a nedovolit, aby docházelo k zjednodušování v důsledku předběžného studia prostoru cvičení, vylepšování silniční sítě, odstranění přirozených překážek, volbou dostupnějšího terénu, příznivého počasí apod.

Vojenská teorie musí vytyčovat cestu praxi a vynalézavosti. Na tom, jak hluboce budou rozpracovány příslušné vojenskoteoretické otázky, závisí řešení praktických úkolů v oblasti přípravy vojsk a jejich operačně taktického použití. Přitom je důležitým principem vědeckého zkoumání prokazatelnost. Takové práce, v nichž se uvádí pouze závěry a nic se nedokazuje, nemohou být pokládány za vědeckou práci. Každý závěr musí být přesvědčivě dokázán fakty nebo uspořádaným systémem logického potvrzení. Síla zkoumání je v jeho dokazatelnosti a ne v osobních tvrzeních nebo domněnkách autora.

Jsme přesvědčeni, že jedním z významných příspěvků k zvýšení kvality vojenskovědeckého zkoumání je ukládání společných úkolů akademiím nebo vědeckým pracovištím a vojskům. Tím může být zabezpečena nejen prověrka správnosti teoretických závěrů a jejich reálnost, ale i kvalitnější zevšeobecnění poznatků a vyšší úroveň metodického přístupu k plnění úkolů.

K splnění uvedených předpokladů je třeba také prosadit, aby vojenskovědecké zkoumání bylo systematické a nepřetržité. Zkušenosti ukazují, že nelze stanovit úkoly na rok a pak jejich další řešení přerušit, jak tomu bylo na příklad při

řešení otázek velení. Proto se domníváme, že bude třeba dodržet a prohloubit nastoupenou cestu a ukládat složkám MNO, katedrám VA AZ, učilištím, svazům i svazkům úkoly trvalého rázu.

Dalším opatřením, které se osvědčilo, je vytváření dočasných pracovních skupin. Tyto pracovní skupiny, na určitou dobu uvolněné od svých služebních povinností, jsou za předpokladu příslušné kvalifikace schopny vyřešit složité úkoly. Tato praxe dosud často naráží na malé pochopení. Jsou zde obtíže, které nepodceňujeme. Jsme však přesvědčeni, že dobré výsledky práce dočasných pracovních skupin brzy pomohou prorazit cestu této účinné formě plnění vojenskovědeckých úkolů a že tuto formu práce bude účelné uplatnit na všech stupních v armádě. Domníváme se, že uvolnění potřebných pracovníků od jejich služebních úkolů bude umožněno i postupným zlepšováním stylu práce.

Splnit požadavek prokazatelnosti ve vojenskovědeckém zkoumání, to je vzhledem k jeho specifice zvláště složitý a obtížný úkol. Proto klademe takový důraz na správnou metodiku, kolektivnost a na spolupráci teoretiků s vojsky.

* * *

Vzhledem k tomu, že v našem článku poukazujeme především na slabé stránky naší vojenskovědecké práce a na problémy, které bude třeba v nejbližší době řešit, nebylo by správné, kdybychom se v závěru alespoň stručně nezmínili o řadě kladných výsledků a úspěchů, dosažených v posledních dvou letech. Zejména kladně možno hodnotit výsledky celarmádního stranického aktivu k otázkám vojenskovědecké práce, který se konal v roce 1958. Opatření, provedená na základě tohoto aktivu se plně osvědčila. Pro rozvoj vědecké práce jsou vytvářeny stále příznivější podmínky. Vědecká rada ministerstva národní obrany položila dobré základy k vzájemné koordinovanosti všech vědních oborů v armádě, k plánovitosti a perspektivnosti vědecké práce. Byla rovněž rozpracována a uplatněna reálná opatření k rozšíření a k zkvalitnění vědecké základny. V uplynulém roce byla např. dokončena výstavba organizační struktury a zřízeno několik důležitých vědecko-výzkumných pracovišť a vybudována oborová informační střediska, která i když s obtížemi, vcelku úspěšně rozvíjela svou činnost. Po provedení organizačních opatření, která byla v první etapě činnosti nutná, přechází nyní VR MNO k obsahovému řízení vědecké práce a v krátké době budou tyto problémy v její činnosti převažovat.

Podstatně se změnil i poměr velitelství druhů vojsk a jiných řídicích složek k zabezpečování rozvoje vojenskovědecké práce. Naléhavá potřeba řešit celou řadu problémů a potřeba ujasnit si perspektivu spolu s některými dobrými výsledky ve vojenskovědeckém zkoumání si vynutily i jiné ocenění jejího významu. V celé armádě je třeba ocenit též iniciativu a tvůrčí přístup k řešení vojenskovědecké problematiky, který nutně nachází svůj kladný odraz i v operačně taktické a bojové přípravě a v úrovni organizačorské a řídicí práce. Mnohé bylo pochopeno a mnoho se zlepšilo v metodách vojenskovědecké práce, v styku akademií a škol s vojsky apod. Kvalitnější jsou i poznatky, zkušenosti a kritické připomínky předávané vojsky velení armády.

Jelikož však jde o náročné úkoly a o dlouhodobý a složitý proces, narážející při svém prosazování na malé zkušenosti odpovědných pracovníků, jsou některé úkoly teprve v počátcích svého uplatnění. Proto náš pokus o stručný rozbor: do-

savadních nedostatků nelze považovat za kritikánský postoj k dosavadním výsledkům a opatřením, které se jistě v příštích letech kladně projeví v dalším rozvoji vědecké práce.

Vzhledem k značné složitosti a rozsahu problematiky nemohli jsme vyjádřit naše názory a stanovisko ke všem otázkám spojených s rozvojem vědecké práce v naší armádě. V našem pojednání řídili jsme se snahou poukázat pouze na problémy, které jsou podle našeho názoru v této oblasti nejzávažnější a které by měly být předmětem jednání připravované konference.

Автор намечает проблемы для дискуссии на всеармейской конференции, которая будет решать вопросы дальнейшего развития научной работы в Чехословацкой Народной Армии.
